

VOORSTEL

Onderwerp:	Koers Stad en Dorp (voorheen Stedelijk Gebied)
Aandachtsveldhouder:	ing. P. Schrijver
Informatie bij:	ir. ing. W.H.G.J. Athmer MPM, manager Advies en Strategie
Zaaknummer	64687
Openbaarheid:	Openbaar
Bijlage(n):	1a Koers Stad en Dorp 2025-2034 1b Kaartbeelden bij de Koers Stad en Dorp 2. Uitwerking aanbevelingen rekenkameronderzoek

Advies Commissie Waterveiligheid en Watersysteem:

De vergadering heeft het voorstel op 18 februari besproken. Op basis van een korte presentatie wordt de Koers op hoofdlijnen gepresenteerd. Bij de behandeling wordt een aantal verdiepende vragen behandeld: termijnen en kaders, enkele technisch inhoudelijke vragen over de (signalering)kaarten, de samenwerking met de gemeenten en onderlinge kostenverdeling en of er voldoende aandacht is voor de sociale aspecten van water. Verder wordt aandacht gevraagd voor de titel “koers stedelijk gebied”. Dit omdat de koers ook de kleine kernen en dorpen raakt en omdat niet duidelijk is of sprake is van een koers of strategie. Tot slot wordt geadviseerd de doelen van de koers op te nemen in het document.

Gelet op de beantwoording, de toegezegde aanscherping van het voorstel op onderdelen en de punten die worden mee teruggenomen naar het college, adviseert de commissie het voorstel als hamerstuk door te geleiden naar het algemeen bestuur. Hierbij het voorbehoud dat nadere aanscherping en een reactie op de teruggenomen punten wordt gegeven.

Reactie college van dijkgraaf en heemraden:

Het college heeft conform het advies van de commissie het voorstel nader aangescherpt en de titel van het voorstel en de koers aangepast in ‘Koers Stad en Dorp 2025-2034’. De aangescherpte tekst in het voorstel is [blauw](#) weergegeven. Het koersdocument is vanwege de aanpassing van de titel in zijn geheel aangepast. Het voorstel wordt als bespreekstuk doorgeleid naar de vergadering van het algemeen bestuur van 11 maart.

Advies

1. In te stemmen met de ‘[Koers Stad en Dorp 2025-2034](#)’ (zie [bijlage 1a en 1b](#)) als strategisch kader voor de opgaven in het stedelijk gebied, de rol van het waterschap in relatie tot deze opgaven en de gezamenlijke agendavorming met gemeenten.
2. Kennis te nemen van de uitwerking van de aanbevelingen uit het rekenkameronderzoek ‘stedelijk water bij Rijn en IJssel 2023’ in het koersdocument (zie [bijlage 2](#))
3. In te stemmen om de benodigde personeelsomvang voor de uitvoering van de koers van 3 fte op te nemen in het voorstel voor de perspectievennota 2026-2030 en deze op basis van de ervaringen in 2025 te effectueren.
4. In te stemmen met de jaarlijkse reservering van een bedrag van tweemaal € 250.000 in de bestaande investeringsvolumes van respectievelijk de programma’s watersysteem en waterketen ten behoeve van gemeentelijke projecten met een waterschapsbelang.

Inleiding

De noodzaak voor de ontwikkeling van een koers voor het waterbeheer in [stad en dorp](#) ligt in de versnelde klimaatverandering en de toename van [woongebieden en bedrijventerreinen](#) in de komende decennia. Het is belangrijk om voor zowel [bestaande als nieuwe steden en dorpen](#) als voor nieuwe [ruimtelijke ontwikkelingen](#) zicht te houden op de wateropgaven en de rol die we als waterschap hierin hebben.

In de koers beschrijven we de opgaven in [steden en dorpen](#) die door het veranderende klimaat steeds groter worden. Het gaat om de aanpak van wateroverlast, het optimaliseren van de grondwaterbalans en het verbeteren van de waterkwaliteit. In de aanpak van deze opgaven hebben wij een rol als eigenaar van het watersysteem en als partner en adviseur van de gemeente. In de koers beschrijven we ook onze rol als adviseur bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Er ligt een [opgave voor nieuwe woon- en werkgebieden](#) in ons werkgebied. De uitdaging is om het water- en bodemsysteem hierin een sturende factor te laten zijn, zowel in de locatiekeuze als op inrichtingsniveau. [De toename van woon- en werkgebieden](#) leidt tot een toename in het aanbod van afvalwater op de RWZI. Dit terwijl de lozingsruimte van de RWZI vanuit de KRW en de RSA (Richtlijn Stedelijk Afvalwater) onder druk staat. De noodzaak om schoon hemelwater niet te lozen op de rioolwaterzuivering wordt groter. Er dreigt anders een afvalwatercongestie te ontstaan. In de aanpak van wateropgaven houden we ook rekening met het beheer en onderhoud van het stedelijke oppervlaktewatersysteem. Het beheer en onderhoud moet op orde zijn. De grootste uitdaging is om een goed functionerend watersysteem te onderhouden dat is afgestemd op de kwaliteit van de omgeving.

Om werk te maken van al deze opgaven is de samenwerking met gemeenten belangrijk. Gemeenten en waterschap hebben taken en zorgplichten in het stedelijke waterbeheer die in elkaars verlengde liggen. Vanuit onze rol als eigenaar, partner of adviseur zullen we gezamenlijk met gemeenten moeten werken aan de uitvoering van plannen en projecten. Met iedere gemeente werken we daarom aan een agenda voor de gezamenlijke aanpak van wateropgaven in [steden en dorpen](#) en vergroten we onze kennis van het stedelijke waterbeheer.

[De koers is een strategisch document dat op hoofdlijnen onze rol en strategie bepaalt voor onze belangrijkste opgaven in steden en dorpen, die zijn gerelateerd aan onze kerntaken. In de koers wordt geen strategie ontwikkeld voor maatschappelijke functies van het stedelijke water. We werken wel samen met gemeenten aan maatschappelijke taken op basis van ons bestaande beleid voor onder andere recreatie en visbeleid. Daarnaast houden we oog voor de maatschappelijke aspecten vanuit onze communicatiestrategie 'Weet van Water en Groen.](#)

Eerder genomen besluiten

Op 19 december 2023 is kennisgenomen van het rekenkameronderzoek 'stedelijk water bij Rijn en IJssel'.

Op 6 juli 2021 heeft het algemeen bestuur besloten:

1. In te stemmen met het ontwerp-Waterbeheerprogramma 2022-2027, uitgewerkt op basis van het voorkeursscenario Klimaatgezond.
2. Het ontwerp-Waterbeheerprogramma 2022-2027 met bijlagen vanaf 2 augustus 2021 voor een periode van acht weken (verlengd) ter inzage te leggen.

Onderbouwing

1.1 *Deze koers beschrijft de invloed van klimaatverandering en de toename van verstedelijking op de wateropgaven in steden en dorpen*

Door klimaatverandering worden de wateropgaven in **steden en dorpen** groter. Door de toename van extreme buien treedt er vaker wateroverlast op. Uit de simulaties (lokale stresstesten) die wij samen met gemeenten hebben uitgevoerd, komen meerdere aandachtsgebieden naar voren. Daarnaast zorgt de toenemende droogte voor een verslechtering van de waterkwaliteit. Vooral in **steden en dorpen** kan dit leiden tot risico's voor de volksgezondheid, zoals blauwalg en botulisme. Er treedt vaker stilstaand water op in vijvers en watergangen. Door stijgende temperaturen warmt het water op. Dalende grondwaterstanden hebben ook een negatief effect op het stedelijke groen.

Naast klimaatverandering **verwachten we een toename van woongebieden en bedrijventerreinen** in ons werkgebied. Tot 2030 zullen naar schatting 25.000 tot 30.000 woningen worden bijgebouwd en ook na 2030 zal de bouwopgave doorzetten. Dit vergt een grotere inspanning van onze adviesrol. De uitdaging is om het water- en bodemsysteem hierin een sturende factor te laten zijn, zowel in de locatiekeuze als op inrichtingsniveau.

Een toename van woon- en werkgebieden leidt ook tot een toename van het aanbod van afvalwater op de RWZI's. Dit terwijl de lozingsruimte vanuit de Kaderrichtlijn Water en de Richtlijn Stedelijk Afvalwater onder druk staat. In onze strategie is het daarom van belang dat we gemeenten er nog meer van doordringen hoe groot de urgentie is en dat het belangrijk is om ons belang mee te laten wegen in keuze van rioleringsprojecten waar er wordt afgekoppeld.

1.2 *De koers geeft richting aan de rol van het waterschap in de wateropgaven in steden en dorpen*

Bij het werken aan opgaven in **steden en dorpen** kiezen we bewust onze rol en positie. Daarmee zijn we transparant naar onszelf en naar gemeenten en andere stakeholders over de manier waarop wij handelen. Als waterschap met een functionele taak in het waterbeheer willen wij een actieve positie innemen. Dat doen we op basis van de rollen eigenaar, partner en adviseur.

Als eigenaar willen we zelf sturen op resultaten door het nemen van maatregelen in het watersysteem. We voeren eigen regie in het stedelijk gebied in de aanpak van wateroverlast vanuit het oppervlaktewatersysteem en het verbeteren van de waterkwaliteit.

Als partner werken we samen met de gemeenten aan klimaatbestendige **steden en dorpen**. Vanuit een integrale aanpak gaan wij het gesprek aan over de inrichting van ons watersysteem om lokale knelpunten van wateroverlast in de openbare ruimte aan te pakken. Anderzijds verwachten wij van gemeenten om maatregelen in de waterketen te nemen als dit nodig is voor de verbetering van de waterkwaliteit. Vanuit de eigen verantwoordelijkheid kan het waterschap dan een financieel belang hebben in een project van de gemeente.

Als adviseur brengen we kennis in bij ruimtelijke processen en stellen we de juiste voorwaarden met betrekking tot wet- en regelgeving. We adviseren bij ruimtelijke planvorming en omgevingsbeleid door middel van de weging van het waterbelang en in het licht van de Waterschapsverordening.

1.3 De koers is een uitnodiging aan gemeenten om te werken aan een gezamenlijke agenda voor de aanpak van wateropgaven in steden en dorpen

De samenwerking met gemeenten is belangrijk voor ons werk in steden en dorpen. Of we nu vanuit eigenaar, partner of adviseur werken aan onze opgaven, we zullen altijd moeten afstemmen met de gemeente. Gemeenten en waterschap hebben taken en zorgplichten in het stedelijk waterbeheer die sterk met elkaar zijn verweven. Met iedere gemeente werken we daarom aan een gezamenlijke agenda voor de integrale aanpak van wateropgaven in steden en dorpen (watersysteem en waterketen) en vergroten we onze kennis van het stedelijk waterbeheer.

In deze toekomstige werkwijze werken we met gemeenten aan gezamenlijke doelen en zoeken we integraal naar oplossingen. Door vroegtijdige afstemming creëren we inzicht in de opgaven die voor zowel waterschap als gemeente relevant zijn. We houden daarbij oog op onze eigen opgaven. Als blijkt dat er geen integrale oplossing mogelijk is, en onze eigen wateropgave wel om nadrukkelijke actie vraagt, dan nemen wij als waterschap zelf maatregelen om onze eigen opgaven en doelen te behalen.

1.4 De koers ligt vast voor de periode van 2025 tot en met 2034

Met de looptijd van de koers sluiten we aan op twee termijnen van de gemeenteraadsverkiezingen. De koers wordt halverwege geëvalueerd vlak voor de nieuwe termijn van de gemeenteraadsverkiezingen.

De evaluatie vindt plaats op basis van vooraf vastgelegde doelen. De doelstellingen waarop we de koers zullen evalueren sluiten deels aan op de doelen uit het huidige waterbeheerprogramma. Bijvoorbeeld voor de aanpak van NBW-wateroverlast of voor de waterkwaliteit van het stedelijke water. In de cyclus van de perspectievennota worden de doelen vanuit de koers voor bebouwde omgeving specifiek geformuleerd.

2.1 Met de uitvoering van de Koers Stad en Dorp geven we invulling aan 9 van de 10 aanbevelingen uit het rekenkamer onderzoek 'Stedelijk water bij Rijn en IJssel 2023'

In het rekenkameronderzoek worden 10 aanbevelingen gedaan om goed invulling te geven aan integraal stedelijk waterbeheer. In bijlage 2 wordt een korte beschrijving gegeven per aanbeveling hoe deze is verwerkt in het koersdocument.

3.1 Met de koers intensiveren we de samenwerking met gemeenten

We werken in de huidige situatie ook al samen met gemeenten. Onze inzet is nu gericht op relatiebeheer en planvorming watersysteemprojecten. Tevens zijn we betrokken bij initiatieven in steden en dorpen op operationeel niveau. De kennis en expertise van hydrologen en ecologen wordt voornamelijk ingezet op het beoordelen van ruimtelijke plannen en op advisering van de aanpak wateroverlast en verbeteren waterkwaliteit. We geven advies op rioleringsplannen en afkoppelprojecten die gemeenten uitvoeren en werken samen in de afvalwaterteams. We geven uitvoering aan de communicatiestrategie Weet van Water en Groen in samenwerking met gemeenten. We nemen deel aan de samenwerkingsverbanden in de Achterhoek, Veluwezoom en Liemers. We participeren in de verstedelijkingsregio's van de Groene Metropoolregio, Achterhoek Ambassadeurs en de Stedendriehoek. Voor de hierboven genoemde werkzaamheden wordt op dit moment ongeveer 11 tot 12 fte ingezet.

Het waterschap onderhoudt circa 350 km watergangen en vijvers in steden en dorpen. Dat is 10% van ons gehele areaal. Jaarlijks wordt hieraan 1,65 miljoen euro besteed. Het gaat dan om kosten voor het maaien, snoeien, herstelwerkzaamheden, onderhoud kunstwerken en ook de interne personeelskosten (deze zitten dus niet in de hierboven genoemde raming).

Extra inzet op gezamenlijke agendavorming en programmering (2 fte)

We gaan aan de hand van de koers werken aan gezamenlijke agendavorming en programmering van uitvoeringsprojecten met gemeenten. Dit houdt in dat we verder vooruitkijken naar de plannen en projecten van gemeenten in [steden en dorpen](#). We willen actiever onze opgaven agenderen en toewerken naar een gezamenlijke programmering van uitvoeringsprojecten. We voeren daardoor vaker gezamenlijke onderzoeken uit om de opgaven integraal uit te voeren. We raken daardoor ook vaker en intensiever betrokken bij gemeentelijke plannen met een waterschapsbelang. Dit vergt extra capaciteit aan de voorkant van het planvormingsproces en extra kennis en expertise om de tactische vertaling van onze opgaven in gemeentelijke plannen en uitvoeringsprojecten te borgen. De benodigde capaciteit is gericht op het versterken van relatiebeheer (accountmanagement) en de tactische vertaling van onze wateropgaven in gemeentelijke plannen en uitvoeringsprojecten. Hiervoor wordt 2 fte gereserveerd in de perspectievennota 2026-2030.

Extra inzet op planadvisering (1 fte)

De [toename van woon- en werkgebieden](#) en onze ambitie om sterker te sturen op het water- en bodemsysteem bij ruimtelijke plannen vraagt om extra inzet in de planadvisering. Er wordt momenteel al tijdelijk extra inzet gepleegd op de advisering van ruimtelijke plannen en we zien dat deze tijdelijke inzet permanent nodig is. In de perspectievennota 2026-2030 wordt daarom 1 fte gereserveerd voor planadvisering. Afhankelijk van de doorgroei gerelateerd aan woningbouwontwikkelingen denken we dat we ook na 2026 extra vaste formatie nodig is. In relatie tot Kr8 zullen we dit in 2026 nader in beeld brengen.

3.2 In de perspectievennota 2026-2030 wordt de integrale afweging gemaakt

In de perspectievennota wordt de integrale afweging gemaakt voor alle strategische thema's die zijn beschreven in het waterbeheerprogramma 2022-2027. De [Koers Stad en Dorp](#) is onderdeel van het strategische thema klimaatrobuust gebied. De benodigde capaciteitsvraag wordt daarom in de perspectievennota 2026-2030 meegenomen.

In 2025 gaan we met de huidige formatie een start maken met de uitwerking van de koers voor één of twee gemeenten. Dat is een beperkte inzet, omdat we dit doen met de huidige capaciteit (zie voorgaande paragraaf). De gevraagde extra capaciteit nemen we op in de perspectievennota 2026-2030. We zullen onze ervaringen in 2025 meenemen om te beoordelen in hoeverre de geraamde extra capaciteit nodig is.

4.1 Om projecten van gemeenten te beïnvloeden vanuit het waterschapsbelang dragen we financieel bij aan deze projecten

We willen sterker sturen in gemeentelijke projecten die leiden tot een klimaatbestendige inrichting van [steden en dorpen](#) met maatregelen aan het watersysteem of waterketen. Bijvoorbeeld door het beperken van wateroverlast als gevolg van piekbuien conform de DPRA stresstest of vanuit oppervlaktewater conform NBW. Of door het verbeteren van de waterbeschikbaarheid in droge perioden. We willen ook sturen in gemeentelijke projecten die leiden tot een verbetering van de waterkwaliteit door een robuuste inrichting van het stedelijk watersysteem. We zetten in op het saneren van riooloverstorten door een verbetering van de aan- en afvoer van hemelwater; onder andere door het afkoppelen van hemelwater. Dit leidt ook tot een verbetering van het zuiveringsproces.

Kosten

Investerings klimaatrobuust watersysteem [stad en dorp](#)

Het huidige investeringsvolume zit gemiddeld op 1,2 mln euro. In de periode 2017-2020 gaven we gemiddeld netto 0,7mln euro uit aan uitvoeringsprojecten in [steden en dorpen](#). De projecten hebben betrekking op herinrichting watersystemen in het kader van de aanpak van wateroverlast of de verbetering van waterkwaliteit. In de periode 2021-2023 is dat opgelopen naar 1,5 mln euro. De laatste jaren investeren we in enkele grootschalige herinrichtingen. De gemeenten dragen in sommige gevallen financieel bij aan deze uitvoeringsprojecten. We verwachten een groei in investeringen in het eigen watersysteem van 0,5 mln euro richting 2030. Deze groei past in het bestaande investeringsbudget voor klimaatrobuust gebied.

Investerings in gemeentelijke projecten met een waterschapsbelang

De taken en zorgplichten van waterschap en gemeenten liggen in elkaars verlengde. Om te sturen in projecten van gemeenten die bijdragen aan onze opgaven maken we jaarlijks een reservering van tweemaal € 250.000 in de bestaande investeringsvolumes van de programma's watersysteem en waterketen. In de perspectievennota beschrijven we voor welke gemeentelijke plannen wij dit budget inzetten. Effectuering van de bijdrage vindt plaats op basis van een investeringsvoorstel (zie ook 4.1).

Kanttekeningen en risico's

De koers is een strategie die door het waterschap is opgesteld met betrokkenheid en inbreng van gemeenten. De koers is onze eigen strategie voor de opgaven in [steden en dorpen](#), onze rol daarin en hoe wij daarin willen samenwerken met gemeenten. De koers is een uitnodiging aan gemeenten om te werken aan een gezamenlijke agenda en programmering. De mate waarop deze uitnodiging wordt aangenomen zal per gemeenten verschillen. Daarom starten we in 2025 met één of twee gemeenten die hiervoor open staan.

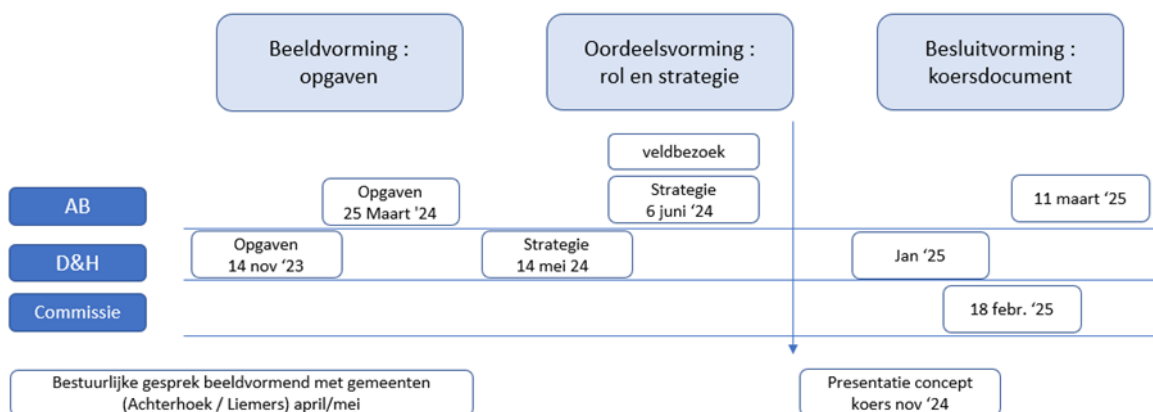
Juridische consequentie

Geen

Participatie en communicatie

De koers is ontwikkeld in een zorgvuldig proces met het bestuur en de gemeenten. Op bestuurlijk niveau zijn verschillende informatieavonden gehouden en is er een veldbezoek in Zutphen georganiseerd.

Een vertegenwoordiging van gemeenten heeft in de vorm van een adviesteam aan de voorkant meegedacht over de koers. Door in een vroeg stadium de thema's en strategieën te bespreken ligt er een koers die aansluit op het gemeentelijke perspectief op stedelijk waterbeheer. Periodiek zijn alle gemeenten via de samenwerkingsverbanden van de Veluwezoom, Achterhoek en Liemers geïnformeerd. In deze laatste twee zijn ook bestuurlijke gesprekken gevoerd over onze rol in [stad en dorp](#).

In de koers wordt ook het belang van Weet van Water en Groen benadrukt. Deze communicatiestrategie is succesvol en diverse gemeenten sluiten aan op deze communicatiestrategie. Met de koers proberen wij nadrukkelijker de inhoudelijke boodschap vanuit onze opgaven te verbinden aan Weet van Water en Groen.

Uitvoering

De uitvoering van de Koers [Stad en Dorp](#) wordt georganiseerd vanuit het strategische thema Klimaatrobuust Gebied binnen het Programma Watersystemen. Vanuit de integrale aanpak en de verwevenheid tussen watersysteem en waterketen wordt de uitvoering intern afgestemd met de units waterbeheer, zuiveringsbeheer en riolering, onderhoud, communicatie en advies en strategie.

In 2025 starten we met één of twee gemeenten het proces om tot een gezamenlijke agenda te komen. Dit houdt in dat we het gesprek starten met de gemeente en vroegtijdig de opgaven benoemen, dat we onderzoek doen naar de gezamenlijke opgaven vanuit een integrale blik. We inventariseren de plannen en projecten van waterschap en gemeenten en onderzoeken de mogelijkheid om investeringen op elkaar af te stemmen. Uiteindelijk moet dit leiden tot besluitvorming over de gezamenlijk opgestelde agenda. Hieruit zullen vervolgens investeringsbeslissingen komen. We richten ons op de gemeenten die actief hebben meegewerkt aan de ontwikkeling van de koers. Het gaat in eerste instantie om de gemeenten Zutphen (hier hebben we samenwerkingsafspraken waar we op kunnen voortbouwen) en de gemeenten Westervoort of Duiven (in deze gemeenten liggen grote [woningbouwopgaven](#)). Nadere afspraken over het opstellen van de samenwerkingsagenda moeten nog worden gemaakt, maar deze gemeenten staan positief hier tegenover.

Bovenstaande wordt ingevuld op basis van de huidige beschikbare capaciteit, waardoor slechts een beperkt aantal gemeenten dit jaar kunnen worden bediend. Op basis van de ervaringen die we ook delen met de overige gemeenten in de bestaande samenwerkingsverbanden van Achterhoek+, Liemers en Veluwezoom bepalen we onze inzet voor 2026 en verder. Daarnaast blijven wij op basis van de huidige inzet van ons relatiebeheer voortdurend in gesprek met de overige gemeenten over bestaande plannen en projecten.